

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію

Фурдичка Андрія Орестовича

«Процеси фольклоризму в пісенно-музичному мистецтві України

(кінець XX – початок XXI ст.)», представлену на здобуття

наукового ступеня доктора мистецтвознавства

за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Дослідження фольклору в різних його проявах простежується протягом тривалого періоду історії української музикознавчої науки. Гіпотеза представленої до захисту дисертації А. О. Фурдичка полягає в аналітичному дослідженні динаміки напрямків та процесуальній специфіці фольклоризму в пісенно-музичному мистецтві України кінця XX – початку XXI століть.

Подана до захисту дисертація позначена комплексним, системним підходом до вивчення фольклору від стародавніх часів до періоду кінця XX – початку XXI століть. Саме цей період пов'язаний із самоідентифікацією української нації, у зв'язку з цим у процеси розвитку фольклору включаються, окрім культурологічних, соціальні та політичні чинники. Крім того, важливим виявляється і той фактор, що українська народно-пісенна традиція в ментальному вияві залежить від природних та соціокультурних процесів. Через пізнання фольклору здійснюється зв'язок минулого з сучасністю.

Виходячи із репрезентованої у дисертації концепції увага автора фокусувалася не на персоніфікованому підході, а на дослідженні процесів еволюціонування фольклору.

Мета дослідження, за визначенням автора, «відтворити цілісну картину функціонування й репрезентації пісенно-музичного фольклору та його різноманітних мистецьких інтерпретацій в Україні кінця XX – початку XXI ст., простежити основні шляхи його трансляції, модифікації та актуалізації фольклорної спадщини» (с.22).

За для її реалізації здійснено системний аналіз джерельної бази за тематичними напрямками – мистецтвознавча наукова література, архівні матеріали, інтерв'ю, друковані ЗМІ, контент українського телебачення та радіо, репертуарний масив професійних колективів, гуртів (музичного і фольклорного спрямування), композиторів і співаків.

На підставі проведеної джерелознавчої аналітики автором визначені теоретико-методологічні засади дослідження, існуючого пісенного фольклору в музичному мистецтві України. Запропонована понятійно-категоріальна система фольклоризму у проекції пісенно-музичних надбань України (кінця ХХ – початку ХХІ століть) реалізується у дисертації завдяки термінологічному аналізу понять «фольклоризм», «неофольклоризм», «виконавський фольклоризм», «пісенна парадигма», «пост-фольклор», «народне пісенне виконавство», «фольклорний рух», «постмодернізм».

Мистецтвознавчий науковий дискурс поняття «фольклоризм» в контексті трансформаційних процесів репрезентує тенденції постмодерного суспільства, позначеного численними експериментами та інноваціями, які, переважно виявляються у хронологічному або соціальному дистанціюванні.

Запропоновані ретроспекції (Розділ 2 «Фольклор як фундамент розвитку української пісенно-музичної культури») розкривають процеси історичного накопичення, освоєння та сучасного збереження фольклору. Враховуючи, що серед поставлених у дисертації завдань, автором визначається необхідність виявлення основних напрямів популяризації пісенно-музичного фольклоризму з окресленням методів і прийомів його творчої інтерпретації. Визначені опції потребували проведення аналізу української народної творчості з часу її фіксації з подальшою реєстрацією та друкуванням народних мелодій. Окрім цього репрезентовано динаміку процесу розвитку фольклору і прояви дисперсії в різноманітних формах фольклоризму у музично-пісенній сфері. При цьому зазначені видозміни фольклору на фольклоризм розглядалися у відповідності еволюційним процесам суспільного розвитку. Цей контекст безпосередньо пов'язаний з

процесами не лише збору музично-пісенного фольклору, а й технічними можливостями його зберігання.

Вектор дослідження прояву еволюційних процесів у пісенно-музичному фольклорі використовується автором і у третьому розділі «Фольклорний рух у музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ ст.». Системне вивчення фольклорного руху надає можливість А. О. Фурдичко віднайти певні тенденції у процесах поширення фольклоризму. Про збереження глибинних тенденцій національної самоідентифікації свідчить проведений у дисертації аналіз напрямків розвитку кобзарства і бандурництва (підрозділ 3.1), розкрито специфіку між продуктивною та репродуктивною течіями в сучасному кобзарстві, розглянуто тенденції наступності в бандурному мистецтві, які є логічним продовженням кобзарських традицій. Панорамності цьому аналізу надав репертуарний розгляд творчих колективів та виконавців.

Розгляд фольклорного руху 80-х років ХХ ст., виходячи з тексту роботи, пов'язаний з процесами духовного відродження України, зокрема це відбувається через вивчення пісенно-музичного фольклору, його популяризації.

Важливою складовою фольклорного руху виявляється проведений у дисертації аналіз діяльності науково-фольклорних ансамблів, творчість яких позначена інтеграцією інформації про специфіку автентичного прадавнього музичного матеріалу з його популяризацією. У процесі популяризації фольклорного виконавства логічно інкрустується культура національних меншин України. До аналізу автором залучалися музично-пісенні зразки кожної з етнічних спільнот. Включення до матеріалів дисертації інформації щодо діяльності національно-культурних товариств, найчисельніші з яких російське, єврейське, польське, угорське, вірменське та ін., репрезентовано через аналіз фольклорних фестивальних форумів. Крім того, проведена класифікація етно-фестивалів, фестивалів фольклорної та авторської пісні з відповідною аналітикою репертуару.

Ціннісним концептом роботи виявляється четвертий розділ «Пісенно-музичний фольклор на професійній сцені сучасної України», який містить аналіз фольклорних процесів в репертуарі оперних театрів, симфонічній та академічній хоровій музиці. Автором з кінця 50-х років ХХ ст. простежується процес «інкрустації» музичного фольклору, як у вигляді цитування, так і у вигляді стилізацій, варіювання, вільних обробок в академічний музичний простір.

Автором досліджено репертуарні пріоритети оперних театрів, симфонічних оркестрів та академічних хорових колективів. Переваги у формуванні репертуару, як зазначає автор, віддаються творам світової класики, друге місце посідає український класичний репертуар і лише незначна частина належить творам сучасних українських композиторів. Народнопесенна творчість, неофольклорні прояви мислення є ознаками творчості композиторів В. Зубицького, Є Станковича, Г. Гаврилець, Л. Дичко, В. Кирейка та ін. У симфонічному музикуванні відзначене паралельне співіснування постмодерних тенденцій з полістилістичними проявами мелосної тканини твору. Хоровий репертуар на чверть сфокусований на пісенному фольклоризмі, а саме народно-пісенних зразках в обробках сучасних українських композиторів.

Не залишились поза увагою дисертанта і напрямок «поп-фольк» української традиційної естради із визначенням особливостей образної та символічної сфери, а також специфіки цитування фольклорних джерел (підрозділ 4.2 «Поп-фольк як явище культурно-адаптаційних процесів у музичному мистецтві України»).

Простежено тенденції тотожності у фольклорно пісенно-музичному експонуванні та поп-музиці, що характеризуються імпровізаційними, варіативними чинниками. Так, у напрямку поп-фольк аналізу піддалась творчість естрадних колективів («Смерічка», дует «Писанка», тріо «Мареничів»), видатних виконавців українського етноспіву, творчість яких позначена фольклорним цитуванням (В. Івасюк, П. Дворський), обробкою та

аранжуванням українських народних пісень (Д. Гнатюк, Н. Яремчук, В. Зінкевич, Р. Кириченко, Н. Матвієнко, О. Білозір).

Аналіз фольк-альтернативних стилів, напрямками яких є фольк-рок, фольк-джаз та інші фольк-трансформації засвідчив, що їх акумуляція пов'язана з модерною та постмодерною електронною музикою у поєднанні з автохтонними сенсами народного мелосу.

Останній розділ (Розділ 5 «Шляхи і методи презентації пісенно-музичного фольклору у ЗМІ та мережі Інтернет») окреслює присутність фольклорного сегменту у просторі українського телебачення з періоду набуття незалежності по теперішній час з відповідною диференціацією на державні та комерційні ЗМІ. Проведений аналіз електронних фольклорних музичних каталогів засвідчив хаотичність використання інструментальної та пісенної фольклорної специфіки.

Вивчення проблематики функціонування процесів українського музично-пісенного фольклору в засобах масової інформації та мережі Інтернет надало можливість автору окреслити тенденції когнітивних та інформаційних запитів користувачів і визначити перспективний вектор у формуванні уподобань, які пов'язані з фольклорними архетипними зразками і, які інтегруються з сучасними напрямками – новими трендами в аудіовізуальній продукції.

Висновки дисертації чітко узагальнюють результати проведеного дослідження у відповідності поставленим завданням.

Дисертація А. О. Фурдичка є самостійно виконаною, ґрунтовною, оригінальною, завершеною мистецтвознавчою працею, яка здійснена музикантом-виконавцем і в цьому я вбачаю позитивні тенденції сучасного українського теоретичного музикознавства.

Робота логічно структурована, містить значний масив наукових джерел з питань історії культури, мистецтвознавства, фольклористики, етнології, культурології, філософії культури, серед них є звернення до численних архівних наукових фольклорних фондів різних регіонів України, завдяки

яким створена панорама та виявлена специфіка фольклорних процесів в цілому (789 найменувань) та додатку.

Автореферат відображає загальну концепцію дисертації, зміст та її основні положення у сконцентрованому вигляді в належній формі.

Матеріали дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

При загальній позитивній оцінці дисертації А. О. Фурдичка висловлю ряд запитань, які обумовлені потребою дискусійного обговорення.

1. У першому розділі, (підрозділ 1.2) зазначено, що «Проблема збереження й популяризації народнопісенної спадщини вирішується в різних формах, одна з яких – це публікація фольклорних матеріалів в антологіях, збірниках і колекціях» (с.58). Фундаментальною працею у цьому напрямку, як Вами зазначено, є 27-томна серія Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України «Українська народна творчість», дослідницька серія 1984 року присвячена дитячому фольклору. Чи це народно-пісенний фольклор для дітей, чи дитячий фольклор?
2. Чи існують дитячі фольклорні колективи, якщо так, то які і чи вони досліджувалися?
3. Які твори О. Яковчука є в репертуарі оперних театрів?
4. За якою системою здійснювався аналіз газетних матеріалів?
5. Які Ви бачите позитивні та негативні впливи віртуалізації мистецького простору в контексті актуалізації процесів музично-пісенного фольклоризму?
6. Яким чином комп'ютерні технології впливають на процеси трансформації у пісенно-музичному фольклорному мистецтві?

Враховуючи актуальність і наукову новизну роботи, її теоретичну та практичну вагомість, вважаю, що докторська дисертація Фурдичка Андрія Орестовича «Процеси фольклоризму в пісенно-музичному мистецтві України

(кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Доктор мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри загального та
спеціалізованого фортепіано
НМАУ ім. П. І. Чайковського

Фадеева К. В.

